

Gravvar

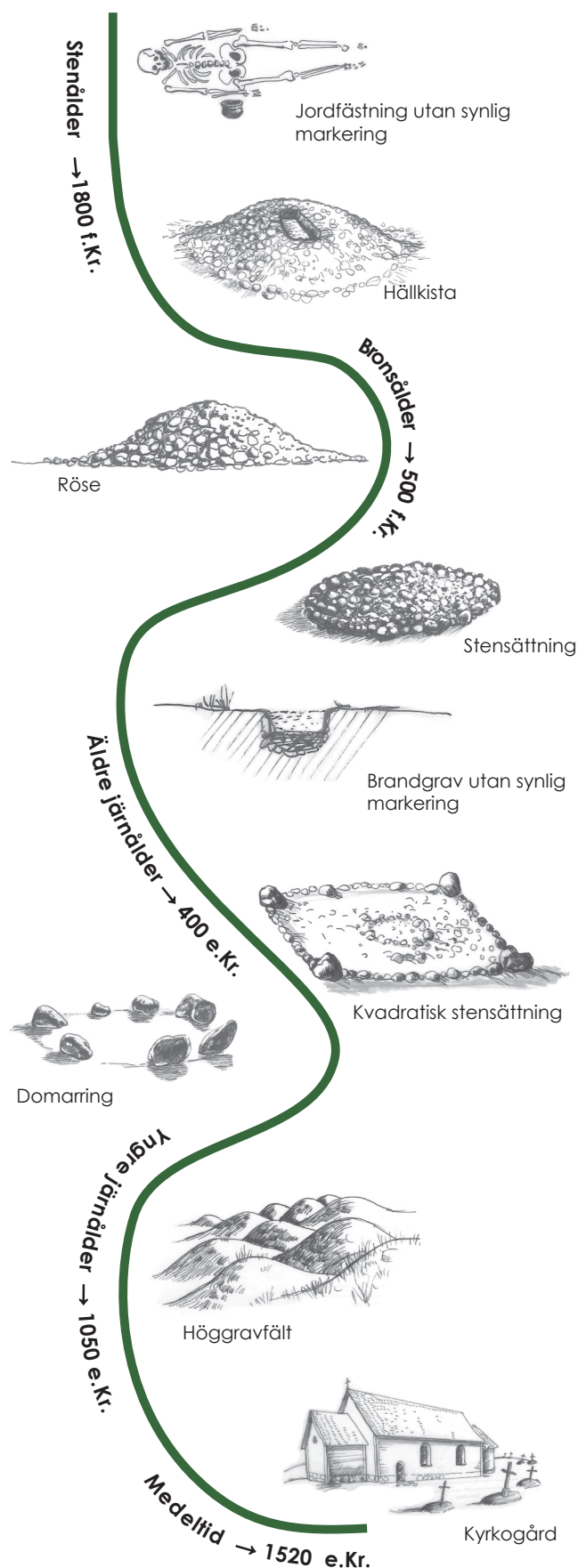
Människor har i alla tider gravlagt sina döda. Men gravskick och gravformer har förändrats över tid och skiljer sig åt mellan regioner. I Jönköpings län är rösen, stensättningar, domarringar och högar vanliga, men det finns också gravar som idag saknar markering ovan jord.

Under stenåldern jordfästes vanligen de döda tillsammans med enstaka gravgåvor. Många av dessa gravar saknar idag synlig markering. Under stenålderns slut och bronsålderns början jordfästes en del individer i hällkistor, manslånga stenkistor i stora rösen eller jordfyllda högar. Ofta medföljde redskap, smycken och vapen i graven.

Från bronsålder fram till 1000-talet efter Kristus var kremering det dominerande gravskicket. De döda brändes på bål med personliga tillhörigheter och gåvor. Över vissa döda byggdes gravmonument. Men en del gravar förblev omarkerade.

Stora gravmonument av sten eller jord hör vanligen till bronsåldern. Rösen är byggda av stenar i enhetlig storlek och högar består av jord. Monumenten ligger ofta ensamma. De anlades för att synas, ofta på krön, och signalerade status och jordägande. De kan innehålla både jordfästning och kremering. Ibland har man återvänt långt senare till förfädernas gravar för att nedsätta urnor med brända ben från anhöriga i monumentens utkant.

Stensättningar är flackare och mindre än rösen, med en fyllning av sten eller jord. De ligger ensamma eller i grupp, ofta i höjdlägen, och hör till bronsålder–yngre järnålder. Runda stensättningar är vanligast, men även kvadratiska och triangulära förekommer. De kvadratiska har

Tidslinjen visar gravskicket förändring över tid. Stensättningen förekom dock under lång tid, från bronsålder till yngre järnålder. Många gravar kan vara svåra att upptäcka. Vissa saknar dessutom synlig markering ovan mark, men kan ha varit markerade under förhistorisk tid.

fyra hörnstenar och omges av en kantkedja med större stenar. De hör till äldre järnålder.

Gravar från järnåldern där ett udda antal stenar bildar en rund krets kallas domarringar. Det är en folkslag benämning på vad man förr trodde var gamla tingsplatser. Kvadratiska stenkretsar och resta stenar är andra typer av gravmarkörer. Gravtyperna förekommer ofta flera tillsammans, men de kan också vara ensamliggande.

Högar är jordfyllda, välvda och kan omges av en ränna. Gravfält med högar, eller högar och stensättningar, hör till yngre järnålder. Tiotals eller hundratals gravar kan ligga på samma gravfält. På stora bygdegravfält begravdes människor från flera närliggande byar. Med kristendomens införande på 1000-talet jordfästes de döda på kyrkogården. I den nya kristna traditionen övergavs de gamla gravplatserna successivt, liksom seden med gravgåvor och att bränna de döda på bål.

Allmänna råd

Markera ut fornlämningen ordentligt vid avverkning. Kapa 1,3 meter höga kulturstubbar runtom. Det signalerar att det finns en fornlämning att ta hänsyn till. Minimera körningen så att körskador inte uppstår inom fornlämningsområdet. Kör inte nära synliga gravar – det kan finnas fler dolda under marken. Avverka när det är tjäle eller torrt i marken. Kör på risbäddar om det behövs. Lämna inte hyggesavfall inom fornlämningsområdet.

Vårda fornlämningen genom hela skogens omloppstid. Røj bort sly, gallra och kapa träd som växer i och intill gravar för att undvika stormfälen.

Lagskydd och tillstånd

Gravar och gravfält är fornlämningar och omfattas av kulturmiljölagen (KML). Det är förbjudet att utan tillstånd rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller genom plantering eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning. Till lämningen hör även ett omgivande fornlämningsområde (KML 2 kapitel 2 och 6 §§).

För markberedning, plantering, stubbskörd, anläggande av skogsbilväg m.m. inom fornlämning krävs länsstyrelsens tillstånd. Den som genomför en skogsbruksåtgärd ska ta reda på om fornlämning berörs (KML 2 kapitel 10 §).

Markberedning är inte tillåtet inom fornlämningsområdet. Länsstyrelsen kan ge tillstånd till plantering, men man får aldrig plantera på eller i kanten av gravar.

I Forsök på Riksantikvarieämbetets webbplats, www.raa.se, finns uppgifter om alla registrerade fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar.

Länsstyrelsen i Jönköpings län

Webbplats: www.lansstyrelsen.se/jonkoping

Telefon: 010-223 60 00

Illustrationer: Róza Varju Jancsoviczné

© 2011

Länsstyrelsen
i Jönköpings län